

ПРОФЕСОР ПАЩЕНКО ОЛЕКСАНДР ЮХИМОВИЧ (ДО 90-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

3 грудня 2013 р. виповнилося б 90 років від дня народження видатного українського вченого, засновника біохімічної школи на Закарпатті, доктора медичних наук, професора, прославленого завідувача кафедри біохімії Ужгородського державного університету – Олександра Юхимовича Пашченка.

Народився О.Ю. Пашченко у селянській родині в селі Пашенівка Коломацького району Харківської області. Дитинство юного Олександра Юхимовича було подібним до дитячих років однолітків односельців. Однак Велика Вітчизняна війна змінила звичний неквапливий ритм життя. Війна змусила Олександра Юхимовича закінчити військове училище, а на фронті вже з 1943 року він командує мінометним взводом. Складні випробування на безкінечних кілометрах бездоріжжя та фронтів домігся подолати Олександр Юхимович зі своїм підрозділом. У складі діючих частин Радянської армії він брав участь у визволенні від фашистських загарбників рідної землі та багатьох населених пунктів. У бойових діях Олександр Юхимович був тричі поранений: отримав важке поранення грудної клітки осколкою снарядом, потім вибух міни спричинив контузію та значну крововтрату – врятували його бійці однополчани, котрі винесли товариша непритомного з поля бою під ворожими кулями, згодом, були фронтіві шпиталі, кволе одужання, а наслідки поранень давали йому про себе знати усе його подальше життя. За участь у боях проти німецько-фашистської навали О.Ю. Пашченко був нагороджений бойовими орденами і медалями.

Після демобілізації з лав Радянської армії Олександр Юхимович вступив до Харківського медичного інституту. Мрія опанування професією лікаря зародилася у нього ще під час перебування у військових шпиталях, але вада слуху, що була наслідком контузії, стала на перепоні до оволодіння таким бажаним мистецтвом повертати здоров'я людям, і він обрав, можливо, ще більш відповідальний справу – тернисту дорогу науково-дослідницької діяльності у царині лабораторної діагностики. Уже в студентські роки він зацікавився біохімією. Потяг до наукового пошуку привів молодого лікаря в аспірантуру при кафедрі біохімії Харківського медінституту. Під керівництвом члена-кореспондента АН УРСР, професора А.М. Утевського він ретельно вивчає обмін речовин при атеросклерозі і вже в 1957 році захищає кандидатську дисертацію. В подальшому працює асистентом кафедри біохімії у рідному вузі.

Саме тут Олександр Юхимович познайомився з своєю майбутньою дружиною – Світланою Іванівною. Вона також фронтівичка, працювала у військових шпиталях, разом з 5-ою гвардійською танковою армією брала участь у визволенні Білорусії, Прибалтики, Польщі, а у травні 1945 року зустріла довгоочікувану перемогу у Берліні. Після війни Світлана Іванівна також вступила до Харківського медичного інституту. Спільність їх поглядів породила і долі, життя швидко зблизило їх. Ще під час навчання вони взяли шлюб, у якому народилося троє дітей: двоє синів та дочка. Молодій сім'ї жилося складно, подеколи бракувало грошей навіть на буханець хліба, але це лише загартовувало молодих науковців: і Олександр Юхимович, і Світлана Іванівна не здавалися, долали труднощі і йшли вперед разом.

У цей час до Харкова з метою залучення та підкріплення наукового та кадрового потенціалу нового, організованого у 1945 році, Ужгородського державного університету, приїздить ректор Закарпатського вишу. Своє бажання взяти участь у формуванні науково-педагогічного потенціалу новоствореного вузу на Закарпатті виявив Олександр Юхимович Пашченко, і оскільки на той час Світлана Іванівна навчалася в докторантурі, і сім'я у повному складі їхати за місцем призначення не могла, тож у “невідомий, далекий” Ужгород вирушив спочатку сам Олександр Юхимович із своїм сином. Про місто над річкою Уж Олександр Юхимович писав дружині у листах: “Тут бруківка мощена рукамі із кам'яних кубиків, а дерева цвітуть буйним рожевим цвітом... ..чудовий край чудових лю-

дей...”. Згодом до Ужгорода переїхала і Світлана Іванівна. З самого початку свого перебування в Ужгороді вони закохалися у це місто. Їм були до душі: вузькі затишні сповнені зелені вулички, чітка бруківка вулиць і мозаїчне оздоблення тротуарів, чарівний спокій, якого так бракувало у Харкові. Вони полюбили старовинні, охайні привітні будівлі, величні, таємничо-замріяні мури середньовічного Ужгородського замку, кафедральний собор, церкви, набережну з чудовою липовою алеєю, неквапливий плін Ужа.

З 1960 року Олександр Юхимович займає посаду доцента кафедри біохімії УжДУ, а вже через три роки він очолює кафедру, змінивши на цій посаді доцента А.М. Курішка. Саме у цей час починається розквіт біохімії та біохімічних досліджень на Закарпатті, і кафедра методично очолює цей процес: займається пріоритетними проблемами йодного дефіциту та гіпотиреозу в регіоні. Саме ці роки стали зірковим часом творчого піднесення, саме у ці роки Олександр Юхимович підіймає авторитет кафедри біохімії Ужгородського державного університету не тільки на Закарпатті, але і в цілому в державі.

Вдосконалення навчального процесу, впровадження нових ефективних методів викладання, прагнення допомогти студентами глибоко опанувати основами біохімії – все це характерне для роботи кафедри, якою керував Олександр Юхимович. Кафедра біохімії стала однією з найкращих на медичному факультеті, тут широко почали використовувати методи програмованого контролю студентів.

У 1968 році в Москві Олександр Юхимович захищає докторську дисертацію.

Під керівництвом професора О.Ю. Пашенка широкого розголосу набули наукові здобутки колективу кафедри. До наукової роботи активно залучались також і співробітники інших кафедр та інших наукових установ міста та країни. Великого значення надавав Олександр Юхимович залученню до наукової роботи лікарів-практиків, більшість з яких під його керівництвом стала кандидатами та докторами наук. Вчений підготував понад 50 кандидатів та 11 докторів наук.

Слід відзначити, що зусиллями О.Ю.Пашенка в 1963 році при кафедрі була створена наукова біохімічна лабораторія, в якій співробітниками інших клінічних кафедр Ужгородського державного університету, індивідуальними пошукувачами та зацікавленими особами впродовж багатьох років вивчалися функціональний стан щитоподібної залози при різних формах патології, досліджували вплив її гормонів на обмін речовин, залежність функціональної активності організму від загального йодного забезпечення, вивчалися регіональний розподіл гормональної патології. Здійснені наукові роботи розв'язують питання, що мають не лише теоретичне, але і практичне значення не тільки для медицини, але і для сільського господарства, не тільки Закарпаття, але й усієї України. Під керівництвом О.Ю. Пашенка кафедра неодноразово експонувала свої наукові здобутки на Виставці Досягнень Народного Господарства, двічі була удостоєна нагород, зокрема за наукові розробки кафедри було присуджено:

– бронзову медаль 3-го ступеня за наукову роботу “Аминокислотный пул тканей позвоночных и человека” (1988, Москва-Київ);

– бронзову медаль 3-го ступеня за наукову роботу “Екологічно обумовлена йодна недостатність – людина і тваринний світ” (1990, Москва-Київ).

Результати наукової діяльності колективу в галузі біохімії широко оприлюднювались і були викладені у багатьох монографіях, наукових статтях як в Україні, так і за її межами. Результати власних наукових пошуків Олександр Юхимович відображає у статтях – ним опубліковано понад 250 статей та монографій, разом із професором Шамраєм Є.Ф було підготовлено підручник “Клінічна біохімія”, видано велику кількість навчальних посібників та методичних розробок. Наукові дослідження цього періоду були спрямовані на подолання йодної недостатності в регіоні та присвячені вивченню гіпофізарно-тиреоїдного статусу організму людини і тварин у нормі та патології.

Нині кафедра продовжує традиції, вдосконалюючи напрямки, обрані Олександром Юхимовичем: розробляє та впроваджує нові ефективні методи йод-фторної профілактики, що є важливим елементом розв'язку гео-біо-медичної регіональної проблеми Закарпатської області. Кафедра і нині активно досліджує теоретичні і практичні напрямки із залученням математичного прогнозування, зокрема виконуються дослідження на комплексну тему: “Розробка системи селективно-критеріального добору клініко-лабораторних показників в оцінці ефективності лікування (в тому числі медичного реабілітаційного, санаторного, рекреаційного оздоровлення) у хворих різних нозологічних груп”. Теми виконуються дослідженням підтем: “Епідеміологія та оцінка тиреоїдного статусу у тому числі захворювань щитоподібної залози у 3-х біогеохімічних зонах Закарпаття з різним йодним забезпеченням докільця та організму мешканців відповідних регіонів” та “Биокремлення та ранжування критеріїв оцінки ефективності впливу лікувальних чинників (комплексного терапевтичного впливу)”. Розроблено чіткий математичний алгоритм оцінки, який реалізовано у комп'ютерній програмі, що візуалізує результати лікувально-оздоровчого впливу та унаочнює результати терапевтичних заходів. Програма використовується студентами гуртківцями та для аналізу результатів лікування хворих відділень Обласної клінічної лікарні імені Андрія Новака.

Надаючи великого значення роботі студентів у наукових гуртках як одному з ефективних засобів виховання, вміння творчо мислити, Олександр Юхимович активно залучав студентів до наукової роботи на кафедрі. Нині наукові роботи членів біохімічного гуртка загальноновизнані та неодноразово удостоювались нагород на різних наукових форумах, конкурсах, олімпіадах.

Професор Олександр Юхимович Пащенко створив потужну біохімічну наукову школу на Закарпатті, підготував плеяду видатних учених. Послідовниками Олександра Юхимовича є професор З.Й. Фабрі, професор І.М. Туряниця, професор О.М. Торохтін, професор І.В. Грига, доцент Л.М. Ростока та інші. Кафедра досягла нових висот, доказом цього слугують нагороди, які отримала кафедра у Львові, Києві та за кордоном.

Олександр Юхимович був щиро закоханим у Закарпаття, проводив активну громадську діяльність. Був членом багатьох науково-практичних та громадських організацій, проявляв себе і у мистецтві, зокрема у живописі (окремі його живописні твори і нині прикрашають приміщення кафедри), писав вірші, був завзятим мисливцем.

Нині, як і раніше, за незмінною традицією, усі співробітники кафедри та учні продовжують удосконалювати і зберігати та примножувати славні ідеї, які були започатковані її видатним вчителем-педагогом, вченим професором Олександром Юхимовичем Пащенко. Пам'ять про талановитого дослідника-біохіміка, педагога, наставника, патріота живе у наших серцях, а його ідеї продовжують втілюватися в медичній галузі знань на благо людей.

Олександр Торохтін,
*Заслужений лікар України,
доктор медичних наук, професор,
Завідувач кафедри біохімії, фармакології
та фізичних методів лікування медичного факультету
Ужгородського національного університету*

Золтан Фабрі,
доктор біологічних наук, професор